

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta (sähköverkon kapasiteetin etusijamenettely)

Asia: TEM043:00/2026

1. Yhteenveto

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiasta. Pidämme tärkeänä tavoitetta sähköverkon kapasiteetin jakamisesta järjestelmän kannalta tarkoituksenmukaisesti ja erityisesti kuluttajien ja pienten yritysten liittymien turvaamisesta. Esityksen joustositoumusta koskeva rakenne (20 e ja 20 f §) sisältää kuitenkin vakavan ongelman. Esitys luo vahvan kannusteen uuden fossiilisen tuotantokapasiteetin rakentamiseen, eikä esityksen ympäristövaikutusten arviointi tunnista tätä riskiä. Esitämme, että:

1. **Uutta fossiilista sähköntuotantokapasiteettia ei hyväksytä joustositoumuksen täyttämiseksi**, eikä lainsäädännöllä luoda kannustetta uusien kaasuturbiinien tai muiden fossiilisia polttoaineita käyttävien voimalaitosten rakentamiseen.
2. **Joustositoumus tulee ensisijaisesti täyttää kulutusjoustolla, sähkövarastoilla ja uusiutuvaan energiaan perustuvilla ratkaisuilla**, ja lakitekstissä tulee nimenomaisesti varmistaa, että nämä ratkaisut ovat kelpoisia.
3. **Fossiilinen tuotanto voisi olla hyväksyttävä vain viimesijaisena keinona ja ainoastaan varavoimana**, tiukoin käyttö- ja päästörajoituksin, eikä sen perusteella saisi saada etusijaryhmän nousua.
4. Esityksen **ympäristö- ja ilmastovaikutusten arviointi (kohta 4.2.5) on puutteellinen** ja se on täydennettävä ennen esityksen antamista eduskunnalle.

2. Joustositoumus luo kannusteen fossiiliselle varakapasiteetille

Ehdotetun 20 f §:n mukaan yli 100 megawatin sähkönkäyttökohde ja yli 10 megawatin datakeskus nousee etusijaryhmästä 3 ryhmään 2, jos se antaa joustositoumuksen, jonka kattama joustava sähköntuotantokapasiteetti on vähintään 80 prosenttia huipputehosta. Kapasiteettia tarjotaan etusijaryhmä kerrallaan (20 g §), joten ryhmän muutos ratkaisee, kuinka nopeasti hanke saa liittymän.

Ehdotetun 20 e §:n mukaan joustositoumus edellyttää "kykyä tuottaa sähköä ilman keskeytyksiä" ja sitä on tarjottava järjestäytyneellä markkinapaikalla jatkuvasti. Esitys

sallii lisäksi vaatimuksen täyttämisen epäsuorasti liittymän takana olevalla tuotannolla, eli sähkönkäyttökohteen omalla tuotantolaitoksella. Perusteluissa todetaan, että vaatimus rajaa pois säästä riippuvan tuotannon (kohta 4.2.5). Jäljelle jäävät vesivoima, ydinvoima, polttoon perustuva tuotanto ja kulutusjoustot. Riskinä on, että näistä uutena ja nopeasti toteutettavana vaihtoehtona esiintyy maakaasuturbiinit. Vaatimuksen luonne siis voi ohjata käytännössä fossiiliseen kapasiteettiin.

Luonnoksen ympäristövaikutusten arviointi (kohta 4.2.5) toteaa, että sitoumuksen perustuesssa fossiilisiin polttoaineisiin, "päästövaikutus riippuu siitä, kuinka usein jousto aktivoituu ja minkä tuotannon se korvaa." Kohta ei esitä minkäänlaista arviota uuden fossiilisen kapasiteetin syntymisestä sääntelyn seurauksena. Perusteluissa (kohta 4.2.3) viitataan lisäksi Kymenlaakson kaasuverkkoon mahdollisuutena toteuttaa joustavaa tuotantokapasiteettia, mikä viittaa fossiilisen kapasiteetin lisääntymiseen.

Esitys aiheuttaa seuraavia ongelmia:

- Sitoumus on velvoittava liittymän koko käyttöajan (20 e §:n 4 momentti). Sitoumuksen perusteella **rakennettu fossiilinen voimalaitos olisi siten investointi, jonka toiminta-aika voi olla vuosikymmeniä**. Tämä on ristiriidassa Suomen hiilineutraaliustavoitteen ja EU:n päästövähennystavoitteiden kanssa.
- Suomessa ei ole omaa maakaasun tuotantoa, ja **kaasu on tuotava maahan ulkomailta**, ellei esimerkiksi kotimaiselle biokaasulle tai muulle fossiilittomalle kaasuntuotannolle kehitetä merkittävää kannuste- ja jakelujärjestelmää. Venäjän maakaasun tuonti Suomeen päättyi vuonna 2022, ja Balticconnector-kaasuputken vaurio lokakuussa 2023 osoitti, kuinka haavoittuva kriittinen kaasuinfrastruktuuri on. Uuden maakaasuvoimakapasiteetin rakentaminen sitoisi sähköjärjestelmän toimivuutta uudelleen tuontipolttoaineen saatavuuteen sekä infrastruktuurin turvallisuuteen. Suomen huoltovarmuutta siis todellisuudessa huononnettaisiin esityksen seurauksena.
- **Joustositoumuksen täyttämiseksi ei ole asetettu vaatimusta kapasiteetin uutuudesta**, toisin kuin tuotansitoumukselle. Sitoumus voidaan siis ilmeisesti täyttää olemassa olevalla tai jo muuten markkinoilla toimivalla kapasiteetilla, jolloin se ei välttämättä lisää järjestelmän joustavuutta lainkaan.

3. Ehdotukset

3.1 Fossiilinen kapasiteetti ei saa täyttää joustositoumusta

Ehdotamme, että 20 e §:n 1 momenttiin lisätään nimenomainen raja, jonka mukaan joustavana sähköntuotantokapasiteettina ei oteta huomioon fossiilisia polttoaineita

käyttävää tuotantokapasiteettia. Rajauksen tulee koskea sekä suoraa että liittymän takana tapahtuvaa epäsuoraa tapaa täyttää sitoumus.

3.2 Joustositoumuksen ensisijaiset keinot: kulutusjousto, sähkövarastot ja uusiutuva energia

Pelkkä fossiilisen kapasiteetin rajausta ei riitä, jos päästöttömät vaihtoehdot jäävät käytännössä kelpaamattomiksi. Nykyinen sanamuoto "kyky tuottaa sähköä ilman keskeytyksiä" ja käsite "sähköntuotantokapasiteetti" jättävät epäselväksi, voiko sitoumuksen täyttää sähkövarastoilla, kulutusjoustolla tai uusiutuvan tuotannon ja varastojen yhdistelmillä. Ehdotamme, että:

- laissa tai ainakin lakiesityksen perusteluissa todetaan nimenomaisesti, että joustositoumuksen voi täyttää **kulutusjoustolla** (kuten datakeskuksen tai teollisen prosessin kuormanohjauksella), **sähkövarastoilla** sekä **uusiutuvaan tuotantoon ja varastointiin perustuvilla hybridiratkaisuilla**;
- "ilman keskeytyksiä" -vaatimus muotoillaan teknologianeutraalisti tuotettavuutta ja saatavuutta kuvaavaksi kriteeriksi (esimerkiksi tietyn vähimmäiskeston tai saatavuuden mukaan) ja että vaatimus voidaan täyttää useasta yksiköstä koostuvalla kokonaisuudella, jolloin yksittäisen laitoksen tuotannon ei tarvitse olla keskeytyksetön;
- kulutusjouston todentaminen ja valvonta järjestetään niin, että se on käytännössä toteutettavissa, eikä jää teoreettiseksi vaihtoehdoksi.

3.3 Sähkövarastojen asema

Esityksessä sähkövarastot sijoitetaan pääsääntöisesti alimpaan etusijaryhmään 4 (20 f §:n 4 momentti), vaikka samaan aikaan joustavuuden odotetaan syntyvän muun muassa varastoista. Tämä on sisäisesti ristiriitaista. Ehdotamme, että

- perusteluissa selvennetään, että sähkönkäyttökohteen liittymän takana oleva ja kohteen joustoa palveleva sähkövarasto ei laske tarjouspyynnön etusijaryhmää (20 f §:n 5 momentin pääasiallisen käyttötarkoituksen periaate); ja
- arvioidaan, olisiko perusteltua kohdella verkkoa tukevia ja kuormaa joustavasti ohjaavia sähkövarastoja nykyistä edullisemmin etusijajärjestyksessä.

3.4 Fossiilinen varavoima viimesijaisena keinona

Jos fossiilinen tuotanto halutaan jättää tietyissä poikkeustapauksissa mahdolliseksi, sen tulee olla selvästi rajattu. Ehdotamme, että fossiilisia polttoaineita käyttävä kapasiteetti voitaisiin hyväksyä vain, jos se on tarkoitettu

- varavoimaksi, jota käytetään vain häiriö- ja poikkeustilanteissa, eikä sitä tarjota säännönmukaisesti markkinoille tai käytetä normaaliin kulutuksen kattamiseen;
- vähemmän päästöjä aiheuttavat tai päästöttömät keinot on osoitettu käytännössä mahdottomiksi, ja tämä on todistettu tarjouspyynnön yhteydessä; ja
- fossilinen kapasiteetti ei kelpaa perusteeksi 20 f §:n etusijaryhmän nousuun, vaan korkeintaan vähäisessä osuudessa 20 h §:n 3 momentin 2 kohdan mukaisessa etusijajärjestyksessä.

3.5 Joustavan kapasiteetin sijaintivaatimus

Joustavan tuotantokapasiteetin on sijaittava samalla tarjousalueella kuin sähkönkäyttökohde (20 e §:n 1 momentti). Koko Suomi muodostaa tällä hetkellä yhden tarjousalueen, joten sijaintivaatimus ei käytännössä rajaa mitään eikä tue lain tavoitetta vähentää siirtotarvetta ja verkon kehittämistä (perustelut s. 54–55). Ehdotamme, että vaatimus arvioidaan uudelleen ja sidotaan joustosta saatavaan hyötyyn paikallisen verkon kannalta, esimerkiksi tuotantositoumuksessa jo käytettyyn kantaverkon siirtorajoitusalueeseen.

4. Ympäristövaikutusten arvioinnin täydentäminen

Esityksen kohdan 4.2.5 päätelmä, jonka mukaan esityksellä ei ole "merkittäviä välittömiä ympäristövaikutuksia", ei ole riittävä perustelu. Vaikutukset ovat välillisiä, mutta niiden suuruus riippuu joustositoumuksen täyttämisen tavasta. Ehdotamme, että arviointia täydennetään vähintään seuraavilla osioilla:

- arvio joustositoumusten vaikutuksesta fossiilisten polttoaineiden, muiden tuotantomuotojen ja kulutusjoustoon perustuvaan kapasiteettiin ja kokonaispäästövaikutuksesta (esimerkiksi suhteessa Fingridin arvioimiin datakeskusten liittymissopimukseen, joiden yhteisteho on lähes viisi gigawattia);
- vaikutukset Suomen ilmastotavoitteisiin ja päästökauppajärjestelmään sekä sitoumusten pitkäaikaisen luonteen aiheuttama lukkiutumisvaikutus;
- paikalliset ympäristö- ja terveysvaikutukset (ilmanlaatu, melu, maankäyttö);
- huoltovarmuus-, hinta- ja geopolitiittiset riskit, joita tuontipolttoaineiden saatavuus aiheuttaa.

5. Päätelmät

Esityksen tavoite asettaa prioriteettijärjestyksen verkkokapasiteetille ja luoda kannusteita alueelliselle sähköntuotantokapasiteetille on kannatettava. Joustositoumuksen toteutustapa ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että uusiutuvan energian ja

sähköistämisen tavoitteiden kustannuksella rakennetaan uutta fossiilista kapasiteettia, joka sitoo sähköjärjestelmän pitkäksi aikaa tuontipolttoaineisiin ja päästöihin. Edellä esitetyt muutokset säilyttäisivät esityksen tarkoituksen, mutta ohjaisivat joustavuuden toteuttamisen kulutusjoustoon, sähkövarastoihin ja uusiutuvaan energiaan ja rajaisivat fossiilisen kapasiteetin viimesijaiseksi keinoksi käytettäväksi varavoimana.